

Інновації. – 2003. – № 5. // www.innov.mag.ru.

2. Круглов В.Н. Формы и методы государственной поддержки инновационного предпринимательства (на примере Калужского региона) // Региональная экономика. – 2008. – № 6. – С. 35 – 38.

3. Лазарева Є.В. Складові інноваційного потенціалу регіону // Вісник соціально-економічних досліджень. – 2006. – Вип. 23. – С. 156 – 163.

4. Государственные и региональные приоритеты управления инновационной научно-технической деятельностью / Дорофиев В.В., Колосюк В.П., Калинович К.В., Долгалева Е.В.: Монография. – Донецк: «ВИК», 2005. – 159 с.

5. http://kolesov.ucoz.ru/_ld/0/54_9oy.doc

6. Brockhoff K. Forschung und Entwicklung – Planung und Kontrolle, 4. Auflage, Munchen-Wien, 1997.

7. Афонин И.В. Инновационный менеджмент и экономическая оценка реальных инвестиций: Учеб. Пособие. – М.: Гардарики, 2006. – 301 с.

8. Дитер И.Г. Шнайдер. Технологический маркетинг. – М.: – «Янус-К», 2003. – 478 с.

Надійшла 19.05.2009

УДК 338.24

А. С. ТЕЛЬНОВ, В. В. ГОНЧАРУК

Хмельницький національний університет

ПРОБЛЕМИ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ УКРАЇНСЬКОЇ ЕКОНОМІКИ

Розглянуто вплив глобалізаційних чинників на національні економіки країн світу. Визначено проблему, які існують в інноваційній сфері економіки України. Досліджено місце України за європейським інноваційним рейтингом. Запропоновано основні напрямки активізації наукової та дослідницької роботи.

Influence of globalization factors on the national economies of the world countries has been considered. The problems which exist in the innovative sphere of economy of Ukraine, have been determined. The place of Ukraine has been explored by the European innovative rating. Basic directions of activation of the advanced and research study have been offered in the article.

Постановка проблеми. Становлення постіндустріального суспільства, посилення ролі науки та інтелектуального капіталу в економіці розвинених країн створили умови для швидкого конкурентоспроможного розвитку їх національних економік. В сучасних умовах глобальної міжнародної конкуренції успіху досягають країни, які спроможні розвинути внутрішній потенціал інноваційно-технологічної модернізації економіки.

Тому, перед Україною стоїть вибір: стати на шлях широкого впровадження інновацій та побудови постіндустріального суспільства або стати сировинним придатком розвинутих держав. Підвищення конкурентоспроможності України можливе лише за умов формування нових механізмів інноваційного розвитку та технологічного удосконалення національної економіки. Економічний динамізм, втілений у технологічному поступі є єдиним шляхом розвитку для України. Тому для правильного вибору орієнтирів та пріоритетів розвитку національної економіки потрібно детально вивчити проблеми, які існують у цій сфері, та розробити комплексну державну інноваційну стратегію, що дасть змогу здійснити інноваційний прорив та оновити структуру промисловості на користь високотехнологічної продукції.

Аналіз останніх досліджень та публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми і на які спирається автор. Питання інноваційного розвитку економіки України є предметом дослідження багатьох вітчизняних вчених та науковців.

Так, Ж. Поплавська вивчає значення інтелектуального капіталу як основного елемента у становленні інноваційної економіки та постіндустріального суспільства [4]; Л. Федулова досліджує становище та перспективи інноваційного розвитку економіки України на основі їх глибокого технологічного аналізу [5]; О. Шнирко обґрунтовує необхідність швидкої модернізації економіки України задля забезпечення гідного місця в міжнародному глобалізаційному просторі [19]. Проте, ця проблема потребує детальнішого вивчення, особливо у контексті активної розробки та обговорення національної інноваційної стратегії на 2010 – 2020 роки.

Постановка завдання. Метою статті є дослідження основних проблем, що існують в інноваційній сфері української економіки та обґрунтування необхідності створення національної інноваційної стратегії.

Вклад основного матеріалу. Після закінчення ідеологічного протистояння двох супердержав світ вступив в нову фазу свого розвитку. Сформувалась нова система світоустрою, яка зветься глобалізмом. Ця система вже стала домінуючим чинником світового розвитку. В основі глобалізму – зрощування інтересів, стратегій і механізмів світового панування наймогутніших держав, глобальних транснаціональних корпорацій (ТНК) та міжнародних організацій.

Згідно з визначенням О. Білоруса, глобалізм – це система абсолютної економічної та політичної влади нових глобальних монополістичних корпорацій, які вийшли з-під контролю націй-держав свого

походження і базування [1]. Вони маневрують фінансовим капіталом, обертаючи його на світовому ринку зі «швидкістю світла», та, відмовляючись платити податки країнам і державам свого походження, посилюють експлуатацію багатьох країн (і своїх також) та регіонів. Тобто можна говорити про нову форму світового панування, що принесла нову абсолютну та тотальну форму експлуатації (людини людиною, держави державою, національного капіталу глобальним капіталом), бідності та руйнує глобальне демократичне суспільство.

В основу кожної системи покладені певні фундаментальні закони, на основі яких ця система функціонує. Основу глобалізму складає закон глобальної (тотальної) монополізації світової економіки і політики з боку наймогутніших держав, глобальних ТНК і глобальних міжнародних організацій (СОТ, МВФ, Світового банку).

Головний глобальний конфлікт сучасності полягає в тому, що світ розділився, дезінтегрувався на частини, кожна з яких належить до різних ер: одна до постіндустріальної, друга до індустріальної, а третя до доіндустріальної, яка характеризується відсталістю й бідністю.

У своїй книзі «Велика шахівниця» відомий вчений Зб. Бжезинський вказує на чотири вирішальних чинника глобальної влади [2]:

- 1) військовий – здатність досягти будь-якої точки землі і не мати при цьому суперників;
- 2) економічний – залишатись головним локомотивом глобального розвитку;
- 3) технологічний – збереження провідних ролей у найновіших сферах, постійне впровадження інновацій;
- 4) культурний – зберігати за собою незрівнянну привабливість для всього світу, особливо для молоді.

Особливої уваги потребують другий і третій чинники, є взаємопов'язаними між собою. Так, саме технологічний чинник є тим механізмом, на основі якого ґрунтується економічний та соціальний розвиток будь-якої держави і відбувається розв'язання глобальних міжнародних суперечностей. Здатність постійно впроваджувати інновації та модернізуватися справляє основний вплив на розміщення країни в глобальній ієрархії. Це пов'язано з тим, що «...технологічні нововведення, що складають основу національного багатства постіндустріальних країн, на сьогодні не можуть бути ефективно ні скопійовані, а в деяких випадках навіть використані в межах індустріальних, а тим більше аграрних суспільств» [3, с. 86].

Тому, на основі технологічного чинника відбулась стрімка диференціація усіх країн на три групи: країни «золотого мільярду» або технологічні новатори (країни, що вступили до постіндустріальної стадії розвитку і які генерують вищі технології та інтелектуально експлуатують весь світ); технологічні послідовники (країни, які знаходяться на межі переходу від індустріальної до постіндустріальної фази); «третій світ» або технологічні аутсайтери (країни, що знаходяться у доіндустріальній та індустріальній фазах розвитку і не здатні до конкурентоспроможного розвитку в глобалізованому середовищі).

Так, якщо конкурентні переваги у доіндустріальній економіці забезпечували доступ до природних джерел і сировини, зручні транспортні маршрути, місткий ринок, дешеву робочу силу, то в постіндустріальному суспільстві запорукою успіху стають інновації та підприємництво, яке ґрунтується на знаннях, розвиненій інфраструктурній інформації.

У постіндустріальній економіці визначальним є інтелектуальний потенціал суспільства, на який вона спирається і який становить сукупність повсякденних і спеціалізованих знань, що матеріалізуються в основному капіталі та новітніх технологіях. Вони визначають як матеріальну культуру виробництва, так і культуру споживання вироблених товарів. Інновації можуть дати найвищі прибутки, але водночас саме з ними пов'язаний і високий рівень ризику: приблизно дві третини ризикованих науково-технологічних проєктів виявляються невдалими, але третина інновацій настільки потужна, що прибутки від неї перебивають усі витрати [4, с. 54].

На даному етапі розвитку світової економічної системи спостерігаються процеси переходу більшості країн від індустріального до постіндустріального виробництва, глобалізації, інформатизації, технологічної революції. Результатом цих процесів є підсилення інтелектуального чинника, поява «економіки, яка ґрунтується на знаннях».

Отже, майбутнє України залежить від того, наскільки вона відповідатиме викликам постіндустріального суспільства XXI століття, яке ґрунтується на економіці знань інноваційного типу, де спеціалізовані і повсякденні знання є джерелом економічного і суспільного прогресу. Забезпечення високого добробуту українського суспільства можливе лише у випадку забезпечення високої конкурентоспроможності в умовах глобальної конкуренції.

Інноваційний тип економічного розвитку дедалі більше стає тим фундаментом, який визначає економічну міць країни та її перспективи на світовому ринку. В країнах, що належать до числа інноваційних лідерів, спостерігається висока концентрація найбільш рентабельних видів бізнесу (з найвищим вмістом доданої вартості в ціні продукту). Ефективність та динамізм інноваційної сфери перетворилися у вирішальний чинник забезпечення конкурентоспроможності економіки та значною мірою визначають місце кожної країни у світі.

Світова економічна криза, яка почалася в країнах постіндустріального світу, має катастрофічні

наслідки якраз для країн індустріальних і аграрних, оскільки останні здійснюють обслуговуючу функцію для постіндустріальних економік. При скороченні постіндустріальною економікою споживання в індустріальних країнах відбувається спад виробництва.

Структурні аспекти розвитку промисловості країни в контексті концепції техніко-економічних парадигм (укладів) можна проаналізувати через виділення відповідних галузей промисловості. Технологічний уклад – це взаємопов'язана та взаємообумовлена стійка економічна система, яка має конкретне якісне наповнення, що відрізняє технологічні уклади один від одного. При класифікації за домінуючими групами технологічних сукупностей, що перебувають на різних фазах розвитку, з урахуванням імпорту та експорту однотипових видів продукції виявляється технологічна структура економіки [5, с. 24].

На жаль, трансформаційний процес, який відбувається протягом останніх сімнадцяти років, збільшив відставання України від світових лідерів технологічного розвитку економіки.

В Україні на сучасному етапі домінує відтворення 3-го технологічного укладу. Він характеризується пануванням залізничного транспорту, чорної металургії, електроенергетики, неорганічної хімії, споживанням вугілля, універсального машинобудування. У розвиненому світі домінування 3-го укладу приходилося на післявоєнні роки.

При цьому в Україні частково є присутнім і 4-й уклад, який вичерпав себе в розвинених економіках всередині 1970-х років, і, характеризується розвитком органічної хімії і полімерних матеріалів, кольорової металургії, нафтопереробки, автомобілебудування, точного машинобудування і приладобудування, традиційного ВПК, електронної промисловості, поширенням автоперевезень, широким споживанням нафти. У цілому майже 95% вітчизняної продукції належить до 3-го та 4-го технологічних укладів.

Що стосується 5-го та 6-го технологічних укладів, то на їх частку приходиться тільки близько 3 – 5% у загальній структурі національної економіки. Ці уклади сьогодні визначають власне постіндустріальний тип виробництва (тобто розвиток складної обчислювальної техніки, сучасних видів озброєнь, програмного забезпечення, авіаційної промисловості, телекомунікацій і створення нових матеріалів).

За фінансуванням науково-технічних розробок майже 70% становить сьогодні 4-й, і лише 23% – 5-й технологічний уклад. За інноваційними витратами: 60% становить 4-й уклад і 30% – 3-й (тобто сумарно 90%), а 5-й уклад в інноваційних витратах становить лише 8,6% [6, с. 60].

Частка інноваційно активних підприємств у промисловості України знизилася з 26% у 1994 році до 14,2% у 2007 році [7]. Для порівняння, у США, Японії, Німеччині та Франції частка інноваційних підприємств становить 70 – 80% від загальної кількості. Причому, можна спостерігати нерівномірність розподілу інноваційно активних підприємств. Так, у м. Києві ця частка досягає третини усіх підприємств. У решті регіонів ця цифра коливається в межах від 2,4% (Рівненській області) до 18% (Харківська область).

За видами промислової діяльності більш активно здійснюють інновації підприємства з виробництва коксу та продуктів нафтопереробки (31,3%), машинобудування (18,6%) та хімічної промисловості (17,8%). Найменша кількість інновацій впроваджувалася у підприємствах з видобування енергетичних матеріалів (2,2%) та виробництва електроенергії, газу та води (1,9%) [8, с. 21 – 22]. Отже, найбільша частка інноваційно активних підприємств спостерігається в галузях 3-го та 4-го технологічних укладів, що говорить про низький рівень інноваційності української економіки.

Ключовою характеристикою інноваційності країни, її готовності до побудови постіндустріального суспільства є рівень фінансування науки та науково-технічних розробок. Саме тому держави-учасники Європейського Союзу на Ліссабонському саміті у 2000 році, маючи перед собою мету побудувати конкурентоспроможну постіндустріальну економіку, прийняли рішення збільшити витрати на наукові дослідження та розробки до 3% від ВВП.

В Україні також була здійснена спроба законодавчо закріпити рівень бюджетних асигнувань на наукові дослідження. Так, Законом України "Про наукову і науково-технічну діяльність" цей рівень встановлювався в межах від 1,7% до 2,5%, окрім витрат на оборону [9]. На практиці ці витрати жодного разу не перевищили позначки у 0,5% і в 2007 році становили 0,39% від ВВП [10].

Позитивною тенденцією є те, що витрати на інновації та інноваційну діяльність в Україні постійно зростають (рис. 1) [11, с. 90]. Протягом 2000 – 2006 років вони збільшилися з 1757,1 млн грн до 6160 млн грн, тобто у 3,5 рази. Проте, слід відмітити, що динаміка зростання цих витрат не є постійною. Так, у 2001 році порівняно із попереднім сума коштів збільшилася на 12,45%, у 2002 р. – на 52,48%, у 2003 р. – на 1,37%, у 2004 р. – на 48,19%, у 2005 р. – на 26,83%, у 2006 р. – на 7,1%. Це говорить про відсутність чіткої державної стратегії та орієнтирів фінансування інноваційних розробок, тобто сам процес фінансування є ситуативним.

У 2007 році фінансування досягло рівня у 6,14 млрд грн, з них на технічні науки було виділено 3,49 млрд грн, на природничі – 1,86 млрд грн, наукові установи та вузи, що мають багатогалузевий профіль – 0,40 млн грн, суспільні – 0,32 млн грн, гуманітарні – 0,072 млн грн [10].

В результаті аналізу джерел фінансування технологічних інновацій в Україні видно, що частка державного бюджету в обсязі загальних асигнувань є найменшою (табл. 2) [11, с. 90].

Так, у 2000 році ця частка складала 0,44%, у 2003 зросла до 3,0%, суттєво скоротилася у 2005 році

(0,5%), а протягом 2006 року становила 1,86%. Найбільша ж частка асигнувань покривалась за рахунок власних коштів підприємств і коливалась у межах від 70,21% у 2003 році до 87,72% у 2005. Причому потрібно відмітити, що протягом останніх ця частка має тенденцію до зростання, що говорить про відсутність високої зацікавленості держави у інноваційній політиці та посилення тенденцій неолібералізму, які загострилися останніми роками в нашій країні.

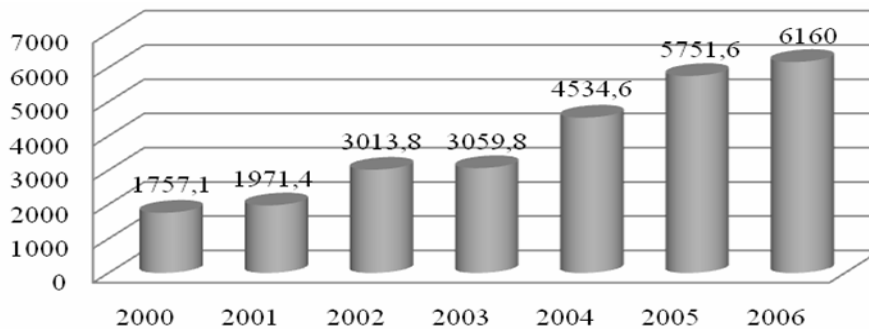

Рис. 1. Динаміка витрат на інновації та інноваційну діяльність в Україні

Таблиця 2

Джерела фінансування технологічних інновацій в Україні (млн грн)

Роки	У тому числі за рахунок коштів			
	підприємств	державного бюджету	іноземних інвесторів	інші джерела
2000	1399,3	7,7	133,1	217,0
2001	1654,0	55,8	58,5	203,1
2002	2141,8	45,5	264,1	562,4
2003	2148,4	93,0	130,0	688,4
2004	3501,5	63,4	112,4	857,3
2005	5045,4	28,1	157,9	520,2
2006	5211,4	114,4	176,2	658,0

Крім того, останніми роками спостерігаються негативні тенденції в дослідницькій діяльності. Так за останні 5 років кількість поданих заявок на винаходи за національною процедурою від вітчизняних заявників зменшилась на 31%. Найбільш суттєве зниження кількості поданих заявок у порівнянні із попереднім роком (на 18%) мало місце у 2008 році внаслідок збільшення діючих ставок зборів за патентування винаходів та корисних моделей, які відповідно до Постанови Кабінету Міністрів України від 19 вересня 2007 р. № 1148 (постанова вступила в дію 16 травня 2008 р.) збільшені до 35 разів [12]. В цілому протягом останніх 4 років кількість поданих заявок на винаходи, у розрахунку на 1 млн осіб, у два рази менша ніж у Росії, а порівняно з розвинутими постіндустріальними країнами, ще значніша.

Існують не врегульовані питання комерціалізації винаходів, які б враховували інтереси як їх творців, так і організацій, що впроваджують ці винаходи. Так, обсяги нематеріальних активів не перевищують 1,5% вартості основних засобів, що значно нижче європейських країн, де їх частка становить 50 – 80%.

Також в Україні недосконала нормативно-правова система регулювання і стимулювання інноваційної діяльності. Необхідні суттєві зміни до законів «Про пріоритетні напрямки інноваційної діяльності в Україні» та «Про інноваційну діяльність» [13; 14].

Як засвідчує досвід, в інноваційній сфері, як і в інших сферах діяльності, набула поширення практика ігнорування законодавства, або призупинення дії статей законів, які стосуються фінансування інноваційної діяльності. Наприклад, закон України «Про спеціальний режим інвестиційної та інноваційної діяльності технологічних парків», який було прийнято 16 липня 1999 року, не лише зменшив масштаби деградації науково-технічної сфери, але й сприяв початку її відновлення [15]. Проте він ефективно працював доти, доки обсяги податкових та митних пільг, передбачених цим законом, лишалися незначними. Коли масштаби діяльності технопарків розширилися, дія цього закону при перегляді бюджету у березні 2005 року була призупинена.

Спостерігається невідповідність корпоративної структури, яка формується в Україні, головним вимогам інноваційного розвитку. В країнах з розвинутою ринковою економікою значна частина потенціалу галузевої науки, пов'язаної з комерціалізацією результатів наукових досліджень, працює в межах великих корпоративних структур. На відміну від них, в Україні переважна частина галузевої науки виявилася за межами корпоративних структур і, відповідно, за межами відтворювальних механізмів фінансування. В процесі ліквідації галузевих міністерств та поширення механізмів корпоратизації, відбулося руйнування навіть тих механізмів організаційної взаємодії галузевої науки та виробництва, які успішно зарекомендували

себе в умовах адміністративної системи – науково-виробничих та виробничих об'єднань. Окрім того, з боку великого бізнесу проявилось фактичне відторгнення наукового потенціалу, оскільки його діяльність тривалий час значною мірою була зорієнтована на короткострокові напівтінюві схеми обігу коштів. Хоча Закон України «Про фінансово-промислові групи», який міг би сприяти формуванню великих корпоративних структур, прийнято ще у 1995 р., його дію було скасовано у 1999 році згідно з указом Президента [16].

Діяльність малого інноваційного бізнесу в Україні в силу умов, які склалися у національному виробництві, перебуває в стадії становлення. В цілому діяльність малого бізнесу здебільшого зорієнтована на торгівельні операції, і внаслідок несприятливого для інноваційних процесів клімату, це й бізнес поки що не відіграє такої важливої ролі в інноваційних процесах, як у розвинених країнах

Однією з основних невирішених проблем залишається створення умов для перетворення вже існуючих науково-технологічних досягнень в об'єкти економічних відносин. Тому важливим питанням сьогодні залишається необхідність створення оновленого національного технологічного сектору економіки, який би поєднував державні та комерційні підприємства в єдину структуру – технопарки.

В країнах з постіндустріальною економікою технопарки виступають основним елементом інфраструктури, що забезпечує функціонування інноваційної моделі національної економіки. Саме вони поєднують в єдиний ефективний механізм дві розділені ланки: «науку» та «виробництво».

В Україні у 2005 році було схвалено Концепцію створення індустріальних (промислових) парків, яка повинна створити сприятливі умови для розміщення в регіонах нових підприємств, залучення надходжень до бюджетів податків, технічного переоснащення, зростання обсягів виробництва конкурентоспроможних товарів та ефективного використання інноваційного потенціалу підприємств [17].

У ряді країн світу протягом багатьох років розробляють різні комплексні індикатори науково-технічного та інноваційного розвитку. Найбільш відомим з подібних комплексних індикаторів, що набув широкого поширення в останні роки, став європейський інноваційний індекс, який розраховується на основі системи індикаторів науково-технічного розвитку – Європейського інноваційного табло (ЄІТ). Він дозволяє, на думку експертів ЄС, об'єктивно оцінити рівень науково-технічного розвитку країн-учасниць Співтовариства [10].

Для України цей показник був вперше розрахований у 2007 році в рамках спеціального проекту BRUIT.

У цьому рейтингу усі країни було розділено на 4 групи згідно з значенням інноваційного індексу: країни-лідери, країни-«послідовники», країни-«помірні інноватори» та країни, що йдуть навздогін. До першої групи з найбільшим значенням інноваційного індексу потрапили Швеція (0,68), Фінляндія (0,64), Швейцарія (0,61), Японія (0,61) та США (0,59). Україна потрапила до останньої групи із коефіцієнтом 0,23 поряд з Росією (0,23), Польщею (0,21) та Латвією (0,22). Відставання України від країн-лідерів становить 3 рази, а від країн-«послідовників» – 2 рази. Проте, такий ще досить високий результат для України в порівнянні з Росією та Польщею пояснюється, в основному тим, що значення кількох показників, щодо яких не вдалося знайти відповідні дані, не були включені в розрахунки для України, а взамін них використовувались дані експертних оцінок.

Між тим, у вітчизняній економіці вже формуються поки що здебільшого потенційні передумови, які дозволяють говорити про зростання попиту на інноваційну продукцію. До них можна віднести посилення конкурентного тиску на внутрішньому та зовнішньому ринках, що підштовхує підприємства до розуміння важливості інноваційної переорієнтації виробництва, зростання бюджетного фінансування потреб науково-технічного розвитку, збільшення частки іноземних замовлень українським науковцям на виконання досліджень.

Проте, принципова позиція інноваційного розвитку України полягає у виборі інноваційної стратегії. Насамперед, повинна бути чітко сформульована позиція держави – чи прагне Україна відродити статус передової науково-технологічної держави, що породжує нові технологічні знання та інновації, або погодитися із роллю економіки, що запозичує і імпортує інновації із зовнішнього світу.

17 лютого 2009 року Верховна Рада України прийняла Постанову № 965-VI «Про проведення парламентських слухань «Стратегія інноваційного розвитку України на 2010 – 2020 роки в умовах глобалізаційних викликів» [18]. Відповідно до цієї постанови повинні бути проведені парламентські слухання із залученням представників центральних та місцевих органів виконавчої влади, наукових установ і громадських організацій та вироблена стратегія інноваційного розвитку України на 2010 – 2020 роки.

Досвід країн постіндустріальної фази розвитку, а також країн наздоганяючого типу дають підстави для визначення кількох стратегій інноваційного розвитку, які можуть бути використані в Україні [19, с. 23]:

1) «стратегія нарощування», яка заснована на реалізації комплексу заходів довгострокового характеру, спрямованих на забезпечення поступового збільшення обсягів високотехнологічної, конкурентоспроможної продукції на основі використання, насамперед, власних можливостей, а не зарубіжного досвіду;

2) «стратегія перенесення», яка полягає у використанні зарубіжних досягнень через запозичення технологій, освоєння випуску продукції нових технологічних поколінь, закупівлю ліцензій тощо;

3) «стратегія запозичення», яка ґрунтується на освоєнні випуску наукомісткої високотехнологічної продукції, що виробляється у високорозвинутих країнах, на основі поєднання їх технологій та власного науково-технологічного потенціалу.

В Україні, в основному, переважають ознаки першого та другого типів інноваційного розвитку. Проте, як зауважує О. Шнирко, вони є найменш прийнятними (перша – надто повільна, друга – надто загрозна для власних економічних інтересів) [19, с. 23]. Тому, найраціональнішою він визнає стратегію запозичення, яка має реалізовуватися шляхом нарощування інноваційного потенціалу України на задалегідь визначених державою пріоритетних напрямках науково-технічного прогресу із запозиченням досвіду (технологій) інших країн, насамперед, держав Європейського Союзу.

Зміст і темпи інноваційної діяльності в довгостроковому періоді мають забезпечити створення та розвиток інноваційної моделі економіки. У зв'язку з цим повинна відбутись поступова трансформація економіки до можливої моделі інноваційного розвитку та закріплення стабільних темпів економічного зростання із нарощуванням впливу на економічну активність пріоритетних напрямків розвитку науки і техніки, впровадженням відповідних розробок.

Аналіз даних експертних оцінок, отриманих в рамках виконання Державної програми прогнозування науково-технологічного та інноваційного розвитку України, свідчить, що українська наука зберегла здатність за певних умов виконувати дослідження і отримувати результати світового рівня з наступних напрямів [20]:

1) розробка новітніх розділів математики (зокрема, в теорії функцій, функціональному аналізі) та теоретичної фізики;

2) дослідження наноструктур і розробка нанотехнологій;

3) радіофізика міліметрового та субміліметрового діапазону;

4) імунобіотехнології, біосенсорика та молекулярна діагностика;

5) біотехнологія рослин та біофізика; біодеградація;

6) кріобіологія та кріомедицина; нейронаука, зокрема нейрофізіологія;

7) інформатика;

8) мікро- та оптоелектроніка;

9) аерокосмічні технології, а також у низці інших напрямів фізики, хімії, біології.

Тому потрібно максимально можливо використовувати дані можливості, що дасть змогу наблизитись до рівня постіндустріальних країн як в галузі наукових розробок так і в системі їх комерціалізації. Розширення масштабів впровадження інновацій в економіку залежить від максимально можливого використання позабюджетних джерел фінансування поряд з власними коштами підприємств і зростанням попиту на науково-технічні досягнення.

Загалом, прийняття національної стратегії інноваційного розвитку та зосередження уваги на пріоритетних напрямках розвитку дасть змогу змінити структуру промислового комплексу України на користь високотехнологічного сектору та збільшити обсяги виробництва продукції 5-го та 6-го технологічного укладів. Це забезпечить підвищення наукомісткості виробництва, поєднання глобалізації та локалізації виробництва, здійснення гуманізації, мініатюризації і екологізації техніки та технологічних систем.

Висновки з даного дослідження і перспективи подальших розвідок у даному напрямку. Національна інноваційна сфера знаходиться в досить занедбаному стані. 95% продукції української промисловості відноситься до 3-го та 4-го технологічних укладів, що є показником низької технологічності вітчизняної економіки. В таких умовах забезпечення конкурентоспроможності економіки України через інновації має стати метою національної економічної політики. Такий розвиток економіки має базуватися на визначенні довгострокових пріоритетів, які обумовлюють орієнтацію національної економіки на визначення раціональної спеціалізації й оптимальної структури, що сприятиме досягненню найбільш можливих темпів економічного зростання та підвищенню рівня життя. У стратегічному контексті істотне підвищення конкурентоспроможності економіки України можливе лише за рахунок інноваційно-структурних механізмів модернізації економіки нашої держави.

Тому Україна повинна зробити свій вибір у напрямку постійної модернізації економіки та широкого впровадження інновацій у промисловості та посісти гідне місце поміж розвинених постіндустріальних країн світу.

Література

1. Білорус О. Глобалізація і нова парадигма глобального постіндустріального розвитку [Електронний ресурс] / О. Білорус. – Режим доступу : <http://www.soskin.info/ea.php?pokazold=20021001&n=10&y=2002> (дата звернення: 10.06.2009).

2. Бжезинський З. Велика шахівниця [Електронний ресурс] / З. Бжезинський. – Режим доступу: ruthenia.info/txt/bzhez/shah1/index.html (дата звернення: 10.06.2009).

3. Іноземцев В. Расколота я цивилизация. Наличествующие предпосылки и возможные

последствия постэкономической революции / Иноземцев. В.Л. – М.: Academia-Наука, 1999. – 412 с.

4. Поплавська Ж. Інтелектуальний капітал економіки знань / Ж. Поплавська // Вісник НАН України. – 2007. – № 2. – С. 52 – 62.
5. Федулова Л. Технологічне прогнозування в системі інноваційної економіки / Л. Федулова // Економіка і прогнозування. – 2005. – № 3. – С. 20 – 31.
6. Федулова Л. Перспективи інноваційного розвитку промисловості України / Л. Федулова // Економіка і прогнозування. – 2006. – № 2. – С. 58 – 76.
7. Виступ Голови Комітету Верховної Ради України з питань науки і освіти Володимира Полохала [Електронний ресурс] / В. Полохало. – Режим доступу : <http://osvita-ua.net/news/2510> (дата звернення: 4.04.2009).
8. Космидайло І. Проблеми інноваційного розвитку в Україні та шляхи їх вирішення / І. Космидайло // Актуальні проблеми економіки. – 2007. – № 2(68). – С. 20 – 27.
9. Закон України «Про наукову і науково-технічну діяльність» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=1977-12 (дата звернення: 1.06.2009).
10. Стратегія інноваційного розвитку України на 2010 – 2020 роки в умовах глобалізаційних викликів [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://kno.rada.gov.ua/komosviti/control/uk/publish/article?art_id=47920&cat_id=46017&showHidden=1 (дата звернення: 10.06.2009).
11. Стефанів І. Інноваційна політика держави / І. Стефанів // Світ фінансів. – 2008. – № 3 (16). – С. 87 – 93.
12. Постанова Кабінету Міністрів України від 19 вересня 2007 р. № 1148 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=1148-2007-%EF (дата звернення: 10.06.2009).
13. Закон України «Про пріоритетні напрямки інноваційної діяльності в Україні» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=433-15 (дата звернення: 10.06.2009).
14. Закон України «Про інноваційну діяльність» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=40-15> (дата звернення: 10.06.2009).
15. Закон України «Про спеціальний режим інвестиційної та інноваційної діяльності технопарків» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=991-14> (дата звернення: 10.06.2009).
16. Закон України «Про фінансово-промислові групи» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=85%2F95 (дата звернення: 10.06.2009).
17. Закон України «Про схвалення Концепції створення індустріальних парків» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.uazakon.com/document/fpart14/idx14374.htm> (дата звернення: 10.06.2009).
18. Постанова Верховної Ради України «Про проведення парламентських слухань «Стратегія інноваційного розвитку України на 2010 – 2020 роки в умовах глобалізаційних викликів» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/law/main.cgi?nreg=965-17> (дата звернення: 10.06.2009).
19. Шнирко О. Україна перед викликами глобального конкурентного простору / О. Шнирко // Вісник НБУ. – 2008. – № 10. – С. 8 – 14.
20. Державна програма прогнозування науково-технічного та інноваційного розвитку України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=1086-2004-%EF> (дата звернення: 10.06.2009).

Надійшла 02.06.2009

УДК 005.74

В. І. ОТЕНКО, О. М. КОЛОДІНА
Харківський національний економічний університет

МІСЦЕ ЕКОНОМІЧНОЇ АДАПТИВНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА У МНОЖИНІ ЙОГО ВЛАСТИВОСТЕЙ

Досліджено основні властивості соціально-економічної системи, визначено базові з них на основі аналізу сучасних наукових джерел; розглянуто ключові властивості підприємства в рамках системного підходу з метою формування базису для його ефективного функціонування та розвитку.

The basic properties of the socio-economic system have been explored, basic of them have been determined on the basis of analysis of modern scientific sources; key properties of enterprise in the scopes of system approach with the purpose of forming of base for its effective functioning and development have been considered in the article.

На сучасному етапі розвитку наукової думки досить обґрунтованим є розповсюджене використання в літературі системного підходу до підприємства. Проте, полемічне використання певних базових категорій системології створює проблему розбіжності інтерпретацій та виникнення певної плутанини серед думок